

յիշատակի արժանի գործերը նկարել տարու համար . Ռուպէնս ալ սիրով յանձն առաւ , բայց թագուհւոյն գլուխը եկած փորձանքներուն պատճառաւը չկրցաւ լմնցընել : Ըն առեանները Ընգղիացւոց և Սպանիացւոց մէջ զբժտութիւն մը իյնալով , Ռուպէնսը խաղաղարար ընտրեցին , որ ան երկու տէրութիւնները հաշտեցընելուն փոխարէն Ընգղիոյ և Սպանիոյ թագաւորներէն մեծ պատիւ գտաւ , ու Ֆիանտրայի քաղաքապետին խորհրդականն ու քարտուղար ընտրուեցաւ : Ենացած օրերը հանգիստ անցընելու համար Ընթուերպիա կամ Ընվերսա ըստած քաղաքը քաշուեցաւ , ու հոն պատկեր քաշելով կը զբօսնուր , ինչուան որ 1640^{ին} 63 տարեկան մեռաւ :

Ռուպէնս կայտառ էր դէմքով , իր քաղցր վարմունքովը ամենուն սիրելի . նկարչութենէ զատ ճարտարապետութեան արուեստն ալ լաւ գիտէր . հմուտ էր նաև օրէնսգիտութեան ու պատմութեանց : Իր երևելի պատկերներէն կը գտնուին Լոնտրա , Սպանիա , Փարիզ և ուրիշ տեղեր . քաջած պատկերներուն զիսաւոր յատկութիւններն են կենդանութիւն , փափկութիւն և գոյներու ճշդութիւն : Ընվերսայի մէջ Ռուպէնսի նկարած խաչելութեան պատկեր մը կայ , որուն մէջ ձախակողմեան աւազակը անանկ լաւ ու կենդանի ձևացուցած է , կ'ըսեն , որ կարծես թէ յուսահատաբար պոռալուն ձայնը կը լսուի :

Հոս դրուած պատկերն ալ իր քաշուածքներէն օրինակուած է , և տեսնողը մէկէն կը զարմանայ պատկերին կենդանութեանը վրայ . նիւթն է՝ Եղոս գետին եզերքը արաբացի որսորդներու կռիւ կոկորդիլոսի մը ու ձիագետիի մը հետ : Պատկերահամը յայտնապէս ուզեր է որ աս քաշուածքին մէջ աւելի ահաւոր ընէ տեսարանը՝ քան թէ ճիշդ , ուստի կոկորդիլոսին ու ձիագետիին կերպարանքները բնականէն աւելի կատաղի նկարեր է :

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Ընաշարհութիւն

Պ . Ս . Երկրայտի Օգրայեան :

Երկրին մէջ բնակողներուն ամենուն յայտնի բան է որ աս չորս հինգ տարուանս մէջ բան չմնաց փոփոխեցաւ : Ըմենքնիս ալ կը զգանք որ գաղտնի զօրութիւն մը ուղիսի նման եկաւ և ամէն բան քշեց տարաւ . հարստութիւն , արհեստ , կերպարանք , ուրախութիւն , բարեկեցութիւն , ամէնը փոխուեցան , ու մինչև մեր նախնիքներէն ժառանգած հին սովորութիւններնուս անգամ մէկ քանին վրայ տուինք գնաց :

Իրաց աս վիճակը քանի որ կը վատթարանայ՝ ամէն մարդ ալ իրաւամբ իր հոգն ու մտմտութիւնը կ'աւելցընէ . բայց շատերուն խելքը կամ վիճակը անոր տեղ մը ընելու չկրնալով՝ կարծեն որ այն փոփոխութեանց վերջը ամենուն մէկէն անօթի մեռնիլ պիտի ըլլայ : Բայց մի վախնաք կ'ըսեմ անանկներուն . Երախանամութիւնը որ մանր ճճիներն անգամ կը կերակրէ , թէ որ մենք ալ Զաննիս ու աշխարհիս՝ Ըն ալ մեր հացը չիկտրեր . ստեղծողին աչքին մարդս ինչպէս կրնայ մըջիւնէ մը վար սեպուիլ . բայց կրկին կ'ըսեմ , պէտք է որ մենք ալ ճպտան պէս անհոգ չկենանք . մըջիւնի պէս ժիր ըլլանք . վիճակնիս դիւրելու դեղ մը փնտռենք , և ցըցուցած ատեննին ալ ընդունինք : Երաւ , թէ որ ան փոփոխութեանց յառաջադիմութիւնը մէկէն ի մէկ կայնէր կամ ծանր ըլլար , իրաւամբ այն ժամանակը պէտք էր աւելի վախնալ . վասն զի ամէն օր մի և նոյն բանը տեսնելով՝ աչքերնիս ու մտքերնիս անոր կը սովորէր , ու տեսած բաներնուս պատճառները ու դեղերը փնտռելու հոգ չէինք ընել : Բայց հիմա շատերնիս կը

զգանք ու կը խոստովանինք ալ թէ քիչ
ատենի մէջ ազգին վիճակը անանկ փո-
խուեցաւ որ ալ մեզի հարկ կ'ըլլայ ի-
րարու ինամակալ ըլլալ, ձեռուրնէս ե-
կած օգուտը ուրիշի հասցընել, մեր
ունեցած բարեացը զանոնք ալ մասնա-
կից ընել, ինչպէս որ մենք ալ անոնց
բազդին մասնակից ու հաղորդ կը գըտ-
նուինք : Եւ մենէն աւելի միտթարութի
տուողն ալ աս է որ, այն ինչ ազգին վի-
ճակին բարեկարգութեանը համար ա-
մէն մէկուն ալ ընելիք գործ գտնուիլը
հասկըցած ատեննիս, նաեւ կը ճանչանք
որ մէկ չեւոք երկու չեւոքի ըրածը չէրնար ը-
նել. այսու ամենայնիւ, տեղ տեղ անանկ
մարդիկ ալ կը գտնուին որ անուշադրու-
թեամբ ըսեմ, առանձին շահու համար
ըսեմ, կարկուտ եկած ատեն մը հովա-
նոցի տակ պատըսպարուած մարդու
պէս, ազգին այս վիճակը ամենեւին հո-
գերնին չէ. ազգին մէջ բնաւ նոր փո-
փոխութիւն մը չեն տեսեր, տեսած-
նին ալ իրենց բաւական վախ չիտար .
ու թէ որ անոնց դուն ցուցընել ուզես՝
նայիլ ալ չեն ուզեր, և իբր թէ ազ-
գային նախանձաւորութեամբ ալ միշտ
ազգին չարիքը գոցել կը նային . անան-
կով ամէն ճշմարիտ ազգասէրները ևս
առաւել կը պարտաւորեն որ անոնց ծած-
կածը աղէկ մը յայտնեն :

(Բ) Կէպէտ ես մարդարէ չարեաց ըլլալ
չեմ ուզեր, բայց ընկերիս փրկութեանը
իմինիս չափ փափաքելուս՝ երբոր զինքը
վտանգի մը մէջ կը տեսնեմ՝ չեմ կրնար
առանց անոր իմացընելու անցնիլ. և
ինչո՞ւ համար ալ ասանկ գործքէ մը ա-
մընապու է. միթէ ճշմարիտ չէ աս
խօսքը թէ « Եղծ խաղաղութիւնը՝
յայտնի պատերազմէն աւելի փաստա-
կար է » : Բարեբազդաբար այս տեսակ
մարդիկ շատ չեն. և կը յուսամ ալ որ
այն գաղտնի զօրութեան ուղիւր՝ որ մը
օրանց անոնց դրանը առջևէն ալ կ'անցնի :

(Բ) Եստի ես հիմայ միւսերուն դառ-
նալով՝ առանց ամաչելու և վախնալու
համարձակ կ'ըսեմ, մինչև ապրիլի Բե Բա-
րոյանի և Բե Դիւնաւի միջակէն մէջ ընդ-
հանուր Բարեկամութեան Դը լըլլուի, ան-

հար է անոր Բարեկամութեան Գրէնը : Եւ
բանիս համար մասնական ջանիւք ինչ
որ ըլլուի՝ բոլորն ալ մինչև հիմայ ե-
ղածներուն պէս ոչինչ պիտի ըլլան : Եւ
սանկ ազգային ընդհանուր բարեկե-
ցութեան պէս մեծ ու կարեւոր ինդիւրի
մը ընդհանուր բարեկարգութեան կա-
րօտ ըլլալը անտարակուսելի ճշմար-
տութիւն մըն է, և ան ալ ազգայնոց
խելքին՝ միջոցներնուն ու քաջութեանը
միաւորութեամբ կ'ըլլայ :

Եւ անձնական ոգւով և ջանիւք ոչ
երբէք մեծ ու ընդհանուր օգուտ մը
ծնած է. ամենեւին հնար չէ որ երկիր
մը առ հասարակ անհանգիստ եղած ա-
տենը՝ քաղաքին կամ գեղին մէկը հան-
գըստութեան մէջ ըլլայ . մինչև հիմայ
մենք զմեզ խաբեցինք. քաղքին մէկը
կ'ելլէր իր հայրենասէրներուն թիւը
համբելու գոհ կ'ըլլար, մէկ ուրիշը
իրեններուն ուսումնասէր ըլլալը ցուցը-
նելուն կը շատանար . մէկ ուրիշը լու-
սաւորութեան կողմանէ ինքզինքը մէ-
կաշներէն վեր կը դասէր, և ասոնցմէ
մինչև հիմա եղածը ահա տեսանք : (Գ) Եւ
որ ասոնցմէ խրատուելով ճամբանիս
չփոխենք, ջանքերնիս ու եռանդնիս
ու բոլոր կարողութիւննիս չփաղցընենք,
ու մեզի ուղիղ ճամբան ցուցընել ուղղո-
ներուն չլքենք, անտարակոյս որ պի-
տի ըլլայ որ մենք ալ նախատեսութիւն
չունեցող հին ազգաց պէս կամ պիտի
ջնջուինք ազգաց համարէն, կամ թա-
փառական ու խեղճ պիտի ըլլանք եր-
կրիս երեսը . . . : Տէս մէկ մը ինչ վի-
ճակի հասաւ Հրէից ազգը տգիտու-
թեան պատճառաւ, որ մեզմէ շատ ա-
ւելի միաբանութիւն ունի . իսկ մենք
տգիտութեան հետ այն միաբանու-
թիւնն ալ չունենալու համար՝ աւելի
առիթ ունինք վախնալու և հոգալու
որ որ մը ապրելու համար ունեցած ոչ-
ինչ միջոցնիս ալ ձեռուրնուս կ'երթայ,
ու ազգերնիս առանց միաբանութեան,
առանց ուժի և առանց գործի, կան-
թեղի նման կը շիջանի կ'երթայ : Եւ
դարեւ թէ որ մեզմէ շատ հզօր, թուա-
ւոր և հարուստ ազգաց այս թշուառու :

Թիւնը պատահեր է , զմեզ ո՞վ կրնայ վստահ ընել . ո՞վ չտեսներ արդէն մեր ազգին յետախաղաց ընթացքը . ընդհանրապէս ո՞վ ունի հիմա տասը տարի առաջ ունեցած մտքի անդորրութիւնը ու սրտի զուարթութիւնը : (Ժ) Ե որ սա քանի մը տարւոյս մէջ ազգայիններնուս մէջէն միայն մեռնողներուն թիւը քեզի ցուցնելու կարող ըլլայի , ամենեւին քու քովդ ալ տարակոյս չէր մնար ազգին յետախաղաց ընթացքին վրայ . ու դուն ալ ինծի հետ կը հաւատայիր որ ձգողական զօրութեամբ վերէն ընկած քարի մը պէս ազգերնուս վիշտը ամէն վայրկեանին , 1 , 3 , 5 , 7 և այլն համեմատութեամբ աւելնալու վրայ է : (Լ) Երբեք մտմտա մէյմը , ազգասէր պարոն , այս համեմատութեամբ ո՞ր պիտի երթայ մեր ազգին վիճակը , և ինչպէս դուն ալ կրնաս ինքզինքդ ճշմարիտ ազգասէր սեպել ու միանգամայն հանդարտ ու լուրջ աչօք այս համեմատութեան վերջի գումարին վրայ նայիլ : (Ն) Ե վերջի օրը չտեսնելու համար պէտք չէ որ մենք հեռուն երթանք կամ աշուրնիս կապենք . այլ թէ որ իրաւցրնէ ազգերնիս կը սիրենքնէ , պէտք է որ այն օրը մեզի բնաւ չմօտեցնենք , և կամ բոլորովին ոչինչ ընենք :

(Շ) Ե մերձակայ չարը խափանելու և ազգերնիս հաստատ ու բարեկեցիկ ընելու համար ազգին ընդհանուր բարեկարգութիւն մը տալէն ուրիշ ճարը չկայ : (Ը) Ե մասին բարեջան անձինք ինչ որ առաջարկեն՝ թէպէտ պէտք է լսել ու խնամով քննել , բայց ասանկ կարևոր ձեռնարկութեան մը մէջ , մեր առջի լսելու և ընտրելու խորհրդակաշնը փոքր պէտք է որ ըլլայ : (Թ) Ե սիկայ այն չափ աւելի ասպահով ճամբայ մըն է յաջողելու՝ որչափ որ փորձը մարդկային ազգին ամենամեծ ուսուցիչն է : (Ժ) Ե անիկայ մեզի կը սորվեցընէ թէ ազգը զարգացընելու համար պէտք է որ ամէն մարդ իր ձեռքէն եկած օգնութիւնը ընէ , կամ պէտք է որ ազգը աս բանիս համար մասնաւոր միաբանութիւն մը ընէ . վասն զի ազգային ընդհանուր

բարեկարգութիւն մը ընելը խիստ ծանր գործ մը ըլլալուն՝ անշուշտ անոր ալ մեծ կարողութիւն կ'ուզէ : (Ժ) Ե արեւելեան թէ որ ջանքերնիս իր նպատակին հասցընել կ'ուզենք նէ , ազգերնուս մէջի արմատացեալ չարեացը ճիւղերը միայն կտրելով չլըմշնար , այլ պէտք է որ անոնք արմատէն խլենք . և ասոր համար ալ միակամութիւն և ուժ պէտք է : (Ժ) Ե անի որ առանձին կենալով ամէն մէկերնիս մեր սեպհական խելքին ու միջոցներնուս ճոխութեանը վստահ ըլլանք , ամէն մէկերնիս Վարեհի չափ գանձ , (Ժ) Ե աթուսաղայի չափ կեանք , (Ժ) Ե մոսթենէսի ճարտարիտութիւնը , (Ժ) Ե ամփոսնի ուժը , և (Ժ) Ե Լաւոյի չափ փորձ ու հմտութիւն ալ ունենանք , ու ազգին զարգացմանը համար անոնց բոլորն ալ ծախելու ըլլանք , տակաւին ազգը մէկ բթաչափ մը իր եղած տեղէն առաջ չենք կրնար տանիլ : (Ժ) Ե այց թէ որ միաբանութեամբ ամէնքնիս մէկէն ազգին զարգացումը մեզի նպատակ բռնենք , հետևաբար ունեցած ոչինչ միջոցնիս մէկտեղ բերենք , անշուշտ վերոյիշեալ բարեմասնութեանց մէկուն ալ կարօտ չենք մնար : (Ժ) Ե անոնց դրամի ազդեցութիւնն ու պիտանութիւնը ուրանալու՝ կրնամ համարձակ լսել որ ասանկ ազգօգուտ գործերու մէջ շատ անգամ բարեսիրաց կամքն ու ջանքն ալ դրամի նուազութիւնը կը գոցէ . դարձեալ՝ այն բազմահարուստ գանձերն ալ մէկով երկուքով գումարած են : (Ժ) Ե որ կեանքերնիս ուղածնուս չափ երկար ալ չէ նէ , այն ալ իրաւ է որ մենք ամէնքնիս մէկ օր պիտի չըմեռնինք . բաւական է որ մենք գործքի սկսինք , ու մեզնէ ետքը եկողներուն օրինակ մը ու լմնցընելու գործ մը ձգենք : (Ժ) Ե որ սոսկ քիչ մը մտածելով ազգային չարեաց չափն ու պատճառները քննենք , ու անոնց դարման տանելու համար պարզ խօսքերով ու մեր առանձին օրինակօք ուրիշները յորդորելու ըլլանք , (Ժ) Ե մոսթենէսի ճարտասանութեանն ալ կարօտ չենք ըլլար : (Ժ) Ե անշուշտ ամէն մէկերնիս առանձին

Սամփոսնի կամ Հերակլէսի ուժը չենք կրնար ունենալ, բայց մեր խելքովը մեզի պէտք եղած ուժը կրնանք ունենալ: «Սարգս, կ'ըսէ Փասքալ, եղէ՞ք մըն է, բայց խոհուն եղէ՞ք մը», և որովհետեւ ընկերութեանց կարողութիւնն ալ արդէն ճանչցող կայ, ուրեմն ամէն մէկերնու Ղաակոյ ըլլալ ալ հարկ չըլլար: Տես ազգայիններնու մէկուն սա գեղեցիկ իմաստը:

- « Ի՞նչ է ինքիրեն կաթիլ մը ջուրը,
- « Ի՞նչ բանի կուգայ հատ մը աւազը.
- « Ի՞նչ որ միանան նրմանեաց հետը,
- « Ի՞նչ կը ծով կ'ըլլայ, ցամաք մէկալը:

Հ. Կ. Խ

Ուրեմն քանի որ թիւերնիս ու միջոցնիս բաւական է՝ ինչո՞ւ համար կայներ ձեռք ձեռքի չենք տար ու մէջերնիս ազգային ընդհանուր ընկերութեան մէջ չենք ընկեր: Ի՞նչն է օգտակար ձեռնարկութեան մը մեզ ետ կեցընողները թէ որ գործքերնու ընթացիցը մէջ քաշելէ հնարաւոր նեղութիւններուն, ու ատեն ատեն յոյսերնու վրայ գալիք անցաւոր ամպերուն վախն է նէ՝ միթէ անոր դէմ եռանդնիս բորբոքելու ու մեզի սիրտ տալու բաւական չէ՞ մեր ազգասիրութիւն ու պարտքերնու ձայնը: Իրաւ է որ առջի բերանը քիչ մը դժուարութիւն կարելի է կ'ունենանք, բայց դժուարինն ալ ըստ ինքեան անյաղթելի բան չէ: Ի՞նչ որ այս արգելքներուն ամէն մէկին համեմատութեամբ մեր կողմէն մենք ալ ջանքերնիս աւելցնենք, ու յարատեւութեամբ միշտ առաջ երթանք, ո՞վ կրնայ տարակուսիլ ջանքերնու յաջողութեանը վերայ: Ի՞նչն է օգտակար ձեռնարկութեան մը մերազնայք յօժարեցընելու համար բաւական է միայն որ գիտութեանց և արուեստից վրայ համարումնիս ուղղելու նայուի, և ընկերութեանց կարողութեանը և օգտին վրայօք մէջերնին լուսաւորութեան ալ կարծիք մը հաստատուի, և մնացածն ալ թողունք

Ինոր՝ որ մեզի խոստացաւ թէ « Իւր իցեն երկու կամ երեք ժողովեալ յանուն իմ, անդ եմ ես ՚ի մէջ նոցա »:

Ի՞նչպէտ ընդհանրապէս ասանկ առաջարկութիւն մը ընողը առանց օտարախորհուրդ մէկը սեպելու մտիկ չըլլուի, բայց ես կրնամ փորձով ցուցընել որ ասանկ խորհուրդ մը մեր ազգին մէջ ալ վաղ կամ անապաւն կրնայ յաջողիլ: Ի՞նչպէս ասիկայ շատ մտածելու անցք մըն է, թէ մեր աննախատեսութիւնը ու ծուլութիւնը մեզ այս աստիճան աղքատութեան հասուց նէ, նոյն իսկ գէշ վիճակնիս ալ մեզ ընկերութեան յորդորելով մեզի անանկ զօրաւոր դեղ մը ցուցուցած եղաւ՝ որուն ոչ նեղութիւն կը դիմանայ և ոչ դժուարութիւն: Ի՞նչպէս ընկերութեան բաւէն ամէնը կը վախնային. բայց հիմա աս մէկ քանի տարուանս մէջ տասը ընկերութեան մօտ ազգին մէջ հաստատուեցան: Ի՞նչ դիպուածին վրայ ոչ միայն պէտք է ուրախանանք, այլ սիրտ ալ առնենք: Ի՞նչն է ընդհանուր վտանգի մը մէջ ատեն ատեն նոր ընկերութեանց հաստատուելը տեսնելով՝ պայծառ օր մը աւետող գեղեցիկ ծիածանի մը պէս, անոնք ազգերնու ապագայ զարգացմանը բարեգուշակ նշաններ իրաւամբ կրնանք սեպել: Սասն զի թէ որ այն ընկերութիւնները խորհրդով կ'ըլլան, ըսել է որ ազգերնիս արդէն ուղիղ ճամբան գտեր է. իսկ թէ որ սոսկ նմանողութեան օրինօք կը հաստատուին նէ՝ դարձեալ պէտք է ուրախանանք. վասն զի այն ժամանակն ալ դիպուածով եղած գիւտերուն պէս ազգն ալ անգիտութեամբ լաւ բանի մը զբաղած կամ անգիտութեամբ ուղիղ ճամբուն մէջ ինկած կրնանք սեպել: Ի՞նչու ամենայնիւ աս ընկերութիւնները իրօք իրենց նպատակին համար պէտք է որ նախ կարողութիւննին իրենց նպատակին մեծութեւն համեմատեն. երկրորդ՝ նպատակնուն հասնելու համար ընտրած հնարքնին ու միջոցնին յարմար բաներ ըլլան ու լաւ կերպով մը գործածուին: Ի՞նչ որ այս երկու

պայմանին ուշ չգրուի, գիշերազուարճ՝
ծաղկան նման հաստատուելնին ու ցը-
րուելնին մէկ կ'ըլլայ. ուստի ես այս եր-
կու կտորին ուշ գնելով հետևեալ ըն-
կերութիւն կ'առաջարկեմ, որուն գլխա-
ւոր պայմանները ասոնք կրնան ըլլալ:

1. Ընկերութեան կեդրոնը Պօլսոյ ըլլայ, ա-
նունն ալ Ազգային ընկերութիւն:

2. Աս ընկերութեան նպատակը ըլլայ, ա, ազ-
գային ընդհանուր գաստարակութիւնը. բ, ճար-
տարութեան զարգացումը. գ, բարոյականու-
թիւնը, ու դ, ազգասիրութեան աւելնալը:

3. Ընկերներուն թիւը՝ գէթ հինգ հազար հո-
գի պիտի ըլլայ, որոնց հազարը առաջին կարգէ
մարգիկ պէտք է ըլլան, ու չորս հազարն ալ եր-
կորդ կարգէ:

4. Ընկերութեան ծախուցը համար պէտք ըլ-
լալը եկամուտը իր մէջէն պիտի հոգացուի, ըն-
կերներուն մէջ այսպէս հանգանակելով. առա-
ջին կարգէ եղողները տարին 100 զուռուշ վճա-
րեն՝ կ'ընէ 100,000 զուռուշ. երկրորդ կարգէ ե-
ղողները 50ական զուռուշ վճարեն՝ կ'ընէ 200,000:

5. Թէ որ տարեկան այս հասփաք եկամուտէն
գուրս՝ ընկերներէն ուրիշ գրամ՝ ժողովել հարկ ըլ-
լայ, ան ալ պէտք է որ վերի համեմատութեամբ
ըլլայ. այսինքն մէկ մասը առաջին կարգէ եղող
մարգիկ վճարեն ու երկու մասն ալ երկրորդ կար-
գէն եղողները:

6. Աս Ազգային ընկերութիւնը իր մէջ կրկին
ուրիշ տասը մասնաւոր ընկերութիւն պիտի բա-
ժանի, որ ասոնք են. 1. Ընկերութիւն Ազգային
գարութեան. 2. Ընկերութիւն Վաճառակա-
նութեան. 3. Ընկերութիւն Երկրագործական.
4. Ընկերութիւն Ձեռնարուեստից. 5. Ընկե-
րութիւն Նաւաստականութեան. 6. Ընկերու-
թիւն Բարոյական. 7. Ընկերութիւն Վիճակա-
գիր. 8. Ընկերութիւն Խրախուսանաց. 9. Ըն-
կերութիւն Բարեգործական, և 10. Ընկերու-
թիւն Սեզանաւորաց:

7. Ով որ ազգաւ հայ ու վարուց կողմանէ ընդ-
ունելի մէկն է՝ Ազգային ընդհանուր ընկերու-
թեան ընկեր կրնայ ըլլալ. բայց վերջիշեալ 10
մասնաւոր ընկերութեանց մէկուն ընկեր ընդու-
նուելու համար պէտք է որ այն ընկերութեան
գործքէն հասկընայ, կամ որ և իցէ կերպիւ անոր
նպատակը առաջ տանելու կարող ըլլայ:

8. Ազգային ժողովոյն տեսչութիւնը յիսուն
հոգւոյ ձեռք պիտի ըլլայ, ամէն մէկ հազար հո-
գիէն 10 անձ ընտրելով. ասոնց ընտրուելն ու փո-
խուելն ալ ընկերութեան ձեռքը պիտի ըլլայ:

9. Տեսչութեան այս ընդհանուր ժողովքէն
զատ, մասնաւոր ընկերութիւններն ալ մէկ մէկ
սեպհական ժողովք պիտի ունենան իրենց մաս-
նաւոր տեսչութեանը համար. աս մասնաւոր ժո-
ղովքներուն անդամոցը թիւն ու կարգը իրենց
գործոցը հանգամանքներէն պէտք է որոշուի:

10. Թէ առաջին և թէ վերջի ժողովքներուն

մէջ ժողովականաց կէսէն աւելին չժողված գործ
պիտի չտեսնուի:

11. Տեսչութեան ժողովին գործակալները
վեց հոգի պիտի ըլլան. նախագահ մը, իր տեղա-
կալը, գանձապետ մը, քարտուղար մը, և մէկ
մէկ ալ օգնական:

12. Գանձապետը Պօլսոյ մէջ մէկը պիտի ըլլայ,
նմանապէս իր օգնականը. և ամէն տարեգլուխ
ընկերութեան ծախուցը կշիւր ընկերներուն պի-
տի հրատարակէ. այս հաշիւը իրմէ զտու միւս
հինգ գործակալներն ալ ստորագրած պիտի ըլլան:

13. Ընկերութեան գանձը նախագահին երաշ-
խաւորութեանը տակը պիտի ըլլայ:

14. Ընկերները իրենց ընկերագրութեանը կար-
գաւը տօմարի մը մէջ նշանակուած պիտի ըլլան.
որուն մէջ յայտնուած պիտի ըլլան իրենց և հօ-
րերնուն անունը, մականուննին (թէ որ ունին նէ),
հասակնին, ծնած օրերնին, որ երկրէ ըլլալնին
և արհեստնին. թէ որ մէջերնին մականունն չունե-
ցող, կամ թէ որ ունեցածնին արհեստի կամ ան-
յարմար անուններ են նէ, ընկերութիւնը անիկայ
կրնայ փոխել ու տեղը իրեն հայտն անուն մը տալ:

15. Ընկերներէն մէկը թէ որ գուրս տեղ մը
երթալ հարկաւորի, տեղը մէկը ցուցնելու է, որ
իրեն համար ընկերական տուրքը վճարէ:

16. Ընկերները անգամ գրուելու ատեննին
պէտք է խօսք տան ընկերութեան հաւատարիմ
մնալու, և ձեռունուն եկածին չափ անոր նպա-
տակը առաջ տանելու համար:

17. Աս ընկերութեան մեծ պարտքին մէկը աս
է որ որչափ հնար է իրենց մէջերնին առուտուր
պիտի ընեն և միշտ հայերէն խօսին:

18. Ընկեր ըլլալու գլխաւոր օգուտներէն մէ-
կը աս պիտի ըլլայ որ ողջութեան ատեն աշխա-
տութեան անկարող ըլլայ նէ՝ ընկերութիւնը պի-
տի նայի. մեռնելէն ետեւ ալ իրենց ընտանեացը
վրայ ընկերութիւնը հոգ պիտի տանի:

19. Ընկերութեան գործակալներէն մէկն ալ՝
ամիս մը առաջ ընկերութեան չճանուցած՝ իր
գործը չկրնար ձգել ու հեռանալ:

20. Ընկերութիւնը պէտք է որ հաստատուած
օրէն իր մէջը պատահած գլխաւոր անցքերուն ու
պատահած գէպքերուն յիշատակը ճիշդ պահէ:
Նմանապէս արուեստից և գիտութեանց մէջ ըն-
կերներուն ձեռքը եղած հնարագիտութեանց ու
կատարելութեանց յիշատակն ալ զտու պահուի.
վասն զի ընկերութեան օգուտն պատմութիւնը,
իր յառաջագիմութեանը և փառացը էական պատ-
ճառները տիրապէս աս վերջինին մէջ կը գտնուին:

21. Նմանապէս ընկերներէն որն որ իր երախ-
տեօքը, իր բարի ու խոհեմ վարուքը մէկաշնոց
մէջ փառաւորութիւն և ուրիշներուն օրինակ ըլլալու
արժանի է նէ՝ անոնց ալ վարքը պէտք է զտու գրուի
ու հրատարակուի:

22. Ընկերներէն ով կ'ըլլայ թող ըլլայ՝ արգիւնք
ունենալէն ետեւ անխտիր ընկերութեան պաշտօն-
ներուն կրնայ հասնիլ:

23. Ընկերներէն որն որ մէկ ուրիշ ներկայա-
ցընէ՝ անոր երաշխաւոր պիտի ըլլայ:

Իս պայմանները, ինչպէս որ կը տես-
նենք, բոլորն ալ ընդհանուր ընկերու-

Թեան կազմութեանը պէտք եղած գլխաւոր պայմաններն են : (1) Կէտ աւսանկ ընկերութեան մը տեսչութեանը համար ուրիշ շատ պայմաններ պէտք է , բայց այն մանր բաները հետզհետէ կը կարգաւորուին . որոնց շատն ալ գործի չսկսած պատրաստելը անհնար է : Իսկ միւս տասը մասնաւոր ընկերութեանց պայմաններուն վրայօք հոս խօսիլը բոլորովին անտեղի է : Երկրորդ համար միայն այսչափ մը ըսեմ որ անոնց ամէնն ալ ազգին ամենահարկաւոր բաներ են : (2) Ինչեւ որ անոնց ամենուն մէկէն ձեռք չզարնուի , ազգին մէջ ընդհանուր բարեկարգութեան սպասելը անհնար է :

Երրորդ մինչեւ որ լեզու մը չունենանք՝ միաբանութիւն կամ ազգութիւն ալ չենք կրնար ունենալ . աս լեզուն մեզի դնողը ազգային դարձմանը պիտի ըլլայ : (3) Ինչեւ որ երկրագործ , վաճառական ու ձեռնարուեստ չըլլանք՝ հարուստ ու բարեկեցիկ ալ չենք կրնար ըլլալ : Երկրորդ մասնաւոր նաւաստականութեան՝ շահաւոր վաճառականութիւն ու զօրութիւն չըլլար : Երկրորդ բարոյականութեան ազգ մը մասնաւոր բնաւորութիւն մը չկրնար ունենալ , և հետեւեալ արտաքին ազդեցութիւններէ կը յաղթուի , իր ազգութիւնը երկար ատեն անարատ չի կրնար պահել : Երրորդ ինչուան որ բարոյական ընկերութիւն մը չունենանք ու ազգայնոց չհասկըցընենք թէ մարդուս ազնուութիւնը բնականաբար խելքին վրայ է , ու մարդկօրէն ալ այն խելքին լաւ մշակութեանը վրայ է , ուստի անոնք ուսման , աշխատութեան , ժուգկալութեան իննայութեան չյորդորենք , ազգին մէջէն այն տնակործան զեղծումները ինչպէս կրնանք պակսեցընել :

Երկրորդ վիճակագրութեան ազգին ստոյգ վիճակը չենք կրնար գիտնալ որ յարմար դարմաններ պատրաստենք . վիճակագրութիւնը չճանչցող մարդը , ազգը , կամ տերութիւնը , քեռքիսիսէն ղեկաղէր , կամ քեռքիսիսէն ղեկաղէր Եւստիւսիւսի ղեկաղէր կը դառնայ : Երկրորդ բարե-

գործական ընկերութեան ազգին աղքատ եղող մասը չենք կրնար իննամել : Երկրորդ խրախուսանաց ազգերնուս հանձար ունեցող մասը չենք կրնար գրգռել ու օգնել որ օգտակար բաներ շինելով՝ ազգային բարեկեցութիւն ու փառք ըլլայ : (4) Երջապէս մինչեւ որ ընչեղ մարդիկ չմիաբանին ու գործելու գործ , կամ որ նոյն է քիչ մը ինչք առաջ չընեն , գործելու յօժար՝ բայց գործիք գնելու անկարող աղքատներուն չենք կրնար նպաստել . որով և ակամայ մուրացկան եղողներուն թիւը կը շատցընենք :

Երկրորդ ինչպէս որ կը տեսնենք՝ այս տասը մասնաւոր ընկերութիւնները մէջերնին անմանկ սերտ կապակցութիւն մը ունին որ մէջերնուն մէկը զանց առնուի նէ , ընդհանուր ընկերութիւնը իր նպատակին թերի կերպով կը հասնի : Բայց թէ որ բուն իսկ ընկերութիւնը զանց առնելու չըլլանք , այն ժամանակն ալ պէտք է որ մենք մեր ազգը ապահովենք բունէլ տանք :

Եւ յուսամ որ այս առաջարկութեան մէջ օտար խորհուրդ մը չկայ : Եւ ընկերութիւնը առաջարկելովս ես կարծեցի , և տակաւին կը կարծեմ ալ որ եթէ գործի դրուելու ըլլայ՝ ազգին օգուտ կ'ընէ : (5) Կէտ կրնայ ըլլալ որ այս խորհուրդներուն մէջ ծուռ կամ փոխուելու բաներ գտնուին , բայց անոնց համար կ'ազաչեմ ազգայնոց ներողամտութիւնը որ ուղղելու բան մը կայ նէ ուղղեն , ու մասնաւոր թերութեան մը համար բոլոր առաջարկութիւնը չխոտեն , ու անոր կատարմանը նային ի փառս և յօգուտ ազգին :

Ի Կոստանդնուպօլիս , 1 Ապրիլ . 1848

Ն . Մ . ԶՕՐԱՅԵԱՆ

